

แนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

เปรม เสนา* บุญแสน เตียนกุลธรรม**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อ ศึกษาปัญหาและหาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานีวิธี การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวในภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมาก
2. แนวทางทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร ประกอบด้วยแนวทาง 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านแรงจูงใจ ควรณรงค์ให้เห็นถึงโทษของการใช้ปุ๋ยเคมีและผลกระทบในด้านสุขภาพ 2) ด้านความสามารถและประสบการณ์ ควรรวมตัวจัดกลุ่มเกษตรกรสอนเทคนิคการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ประธานกลุ่มควรกำหนดวันให้เกษตรกรได้พบปะเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) ด้านแนวคิดการตลาด ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและราคาดีและร่วมกันจัดสรรค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 4) ด้านทรัพยากร ควรจัดหาแปลงสาธิตในกลุ่มเกษตรกรด้วยกันในการทำแปลงตัวอย่างเพื่อให้ความรู้และส่งเสริมให้เป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ปุ๋ยอินทรีย์, นาข้าว, เกษตรกร

*นักศึกษาลัทธิศรัทธาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีการศึกษา, 2555

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ที่ปรึกษา

The Method of Organic Fertilizer using Promotion in the Rice Field of Khok Mo Agricultural Group, Khok Mo sub-district Thap Than district, Uthai Thani province

Prem Sena * Boonsaen Tiewnukoontham **

Abstract

This research aimed to study the problems and to find the method of organic fertilizer promotion in the rice fields of Khok Mo agricultural group, Khok Mo sub-district, Thap Than district, Uthai Thani province. The research was conducted in to stages.

The results of the research were as follows:

1. Overall, the problems in using organic fertilizer were at a high level.
2. The method of organic fertilizer using promotion in the rice fields of Khok Mo agricultural group, Khok Mo Sub-district, Thap Than district, Uthai Thani province is as follows: 1) Motivation and determination: A campaign should be on bad effects of chemical fertilizer on health. 2) Ability and experience: Together they should organize an agricultural group to teach techniques in using organic fertilizer. The chairperson should set the day for the agriculturists to attend a meeting to share their experience. 3) Marketing ideas: Promote the agriculturists to use organic fertilizer so that the produce will have good quality as well as a good price. Plan together within the group. Participate in making expense allotment appropriately along each step of using organic fertilizer. 4) Resources: A demonstration plot of land should be arranged within the agricultural group as a way to give knowledge as well as to promote it as a source that restores natural ecological system and fertility of the soil.

Keywords: Promotion, Organic Fertilizer, the Rice field

* Student in Master of Arts Program Degree in Development Strategy Program, Nakhon Sawan Rajabhat University, 2012

** Assistant Professor, Faculty Agricultural Technology and Industrial Technology in Nakhon Sawan University, Advisor

บทนำ

จากการรณรงค์โดยภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่ให้ความสนใจการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น แต่มีปัญหามลพิษทางดินเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นอาหารเลี้ยงคนให้ได้อย่างเพียงพอ เกษตรกร จึงเร่งผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้เกษตรกรไทย ยังต้องประสบปัญหาหนี้สินและความยากจนอีกด้วย โดยเฉพาะจากการซื้อปุ๋ยเคมี เพื่อใช้ในการเกษตรจำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศมีการปรับราคาสูงขึ้นตามราคาน้ำมัน จังหวัดอุทัยธานี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรรวมเป็นพื้นที่ 1,333,907 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด 4,206,404 ไร่ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 650,000 ไร่ ผลผลิตรวมประมาณ 3 แสนตันข้าวเปลือก แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่เรื้อรังทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มการผลิตข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้เกษตรกรต้องหันมาพึ่งพาการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีแทนการทำเกษตรแบบธรรมชาติ เพิ่มมากขึ้นจากสถิติ พบว่าเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีทางการเกษตร จำนวน 468,000 ไร่ และปุ๋ยอินทรีย์จำนวน 19,500 ไร่ และปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 162,500 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดอุทัยธานี, 2552: 16)

ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มใช้ในการปลูกข้าวมากกว่าพืชชนิดอื่น กลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลโคกหม้อใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีประมาณร้อยละ 60 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ประมาณร้อยละ 40 โดยให้เหตุผลว่าการใช้ปุ๋ยเคมีได้ผลผลิตมาก การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พืชเจริญเติบโตช้าและได้ผลน้อยกว่า ปุ๋ยอินทรีย์ต้องใช้ติดต่อกันนานถึง 3-4 ปี จึงจะได้ผล จากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงที่ไม่ถูกต้องก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมทำให้สูญเสียความสมดุลของธรรมชาติ และสุขภาพร่างกายอ่อนแออันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ในปี พ.ศ. 2551 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้สนับสนุนและได้จัดงบประมาณให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลโคกหม้อ เพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง แต่วัตถุประสงค์ที่จะทำปุ๋ยไม่พอต้องไปซื้อจากต่างจังหวัดที่มีแหล่งวัตถุดิบ รวมทั้งเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารอินทรีย์ทางการเกษตร ขาดทักษะในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปรับปรุงบำรุงดินที่เสื่อมสภาพ (จันดี เหมภูมิ, 2553: สัมภาษณ์)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ กลุ่มนี้โดยจะศึกษาสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรตามองค์ประกอบแนวคิดในการพัฒนา กลุ่ม “MAIR” 4 ด้าน คือ ด้านแรงจูงใจ ด้านความสามารถและประสบการณ์ ด้านแนวคิดการตลาด ด้านทรัพยากร เพื่อเป็นแนวทางทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนา โกลหม้อ ตำบลโกลหม้อ อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำอินทรีย์ลดการใช้ปุ๋ยเคมีของกลุ่มเกษตรกรทำนา โกลหม้อ ตำบลโกลหม้อ อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี ปี 2553 จำนวน 290 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรในกลุ่มผู้ใช้น้ำอินทรีย์ ลดปุ๋ยเคมีของกลุ่มเกษตรกรทำนา โกลหม้อ ตำบลโกลหม้อ อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี ปี 2553 ได้จากตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง 165 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample random Sampling) โดยใช้วิธีแบบเจาะจง

เครื่องมือวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ใน นาข้าว ของกลุ่มเกษตรกรทำนาโกลหม้อ ตำบลโกลหม้อ อำเภอกงหรา เครื่องมือที่ใช้ในการสอบถามคือ แบบสอบถามมี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโกลหม้อ ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านแรงจูงใจ ด้านความสามารถและประสบการณ์ ด้านแนวคิดการตลาด และด้านทรัพยากร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (ชัชชัย ถิ่นโพธิ์ทอง, 2550: 82, อ้างอิงจาก สำราญ มีแจ้ง, 2544: 37)

ช่วงที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนา โกลหม้อ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรตำบลโกลหม้อ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์และแนะนำตัวผู้วิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 ชุด ด้วยตนเอง แล้วนำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาตรวจนับและตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

ช่วงที่ 2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ นำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอดุสิต จังหวัดอุทัยธานี ที่เป็นปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรกในแต่ละด้านเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอแนะ สักระยะหนึ่งแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนา ตำบลโคกหม้อ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รับคืนมานั้น นำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรใช้แจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาสภาพปัญหาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร โดยวิเคราะห์ประยุกต์ตามวิธีการให้คะแนน เป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่าเฉลี่ย 4 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด 3.51 – 4.00 มาก 2.51 – 3.50 น้อย 1.51 – 2.50 และน้อยที่สุด 1.00 – 1.50 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ช่วงที่ 2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการสนทนากลุ่ม โดยการ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วนำมาวางรูปแบบและ สรุปผลการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอดุสิต จังหวัดอุทัยธานี เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.89$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านระดับมากที่สุด คือ ปัญหาด้านแรงจูงใจ ($\bar{X} = 3.02$) รองลงมา ปัญหาด้านความสามารถและประสบการณ์ ($\bar{X} = 2.87$) ปัญหาด้านการตลาด ($\bar{X} = 2.85$) และระดับต่ำที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านทรัพยากร ($\bar{X} = 2.84$) ปัญหาด้านแรงจูงใจ เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.02$) เมื่อพิจารณารายข้อระดับมากที่สุด ได้แก่ปัญหา เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ต่อเนื่อง

ส่งผลต่อสุขภาพและความไม่ปลอดภัยจากสารพิษ ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมา ได้แก่ ปัญหากลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.14$) และปัญหาการส่งเสริมสวัสดิการด้านกองทุนและเงินปันผลช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรภายในกลุ่มยังไม่ชัดเจน ($\bar{X} = 2.99$) ปัญหาด้านความสามารถและประสบการณ์ เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.87$) เมื่อพิจารณารายข้อระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาเกษตรกรขาดทักษะและความชำนาญ ในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ($\bar{X} = 3.16$) รองลงมา ได้แก่ ปัญหาเกษตรกรไม่สามารถประยุกต์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = 2.99$) และปัญหาการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้สนใจยังมีน้อย ($\bar{X} = 2.94$) ปัญหาด้านแนวคิดการตลาด เมื่อพิจารณาโดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.85$) เมื่อพิจารณารายข้อระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัญหา เกษตรกรไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ผลผลิตไม่มีคุณภาพและราคาไม่ดี ($\bar{X} = 3.16$) รองลงมาได้แก่ปัญหาขาดประสิทธิภาพในการจัดสรรค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ($\bar{X} = 2.92$) และปัญหาขาดการสำรวจเปรียบเทียบรายจ่ายปุ๋ยอินทรีย์ก่อนการซื้อ ($\bar{X} = 2.90$)

1.5 ปัญหาด้านทรัพยากร เมื่อพิจารณาโดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.84$) เมื่อพิจารณารายข้อระดับมากที่สุดได้แก่ ปัญหาสถานที่ไม่เพียงพอและเหมาะสมในการทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ ($\bar{X} = 3.07$) รองลงมา ได้แก่ ปัญหาการบูรณาการให้เป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ยังส่งเสริมไม่เพียงพอ ($\bar{X} = 2.99$) และปัญหาปุ๋ยอินทรีย์มีไม่เพียงพอต่อการใช้ในเขตพื้นที่ ($\bar{X} = 2.95$)

2. แนวทางในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร ทำนาโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอกั๊กทัน จังหวัดอุทัยธานี สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านแรงจูงใจ ควรณรงค์ให้เห็นถึงโทษของการใช้ปุ๋ยเคมีและผลกระทบในด้านสุขภาพ ควรจัดอบรมให้ความรู้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบข้อแตกต่างของปุ๋ยเคมี และปุ๋ยอินทรีย์ ผลกระทบจากการใช้ในระยะสั้นและระยะยาว และผลผลิตที่ได้แตกต่างกันอย่างไร ควรส่งเสริมให้เห็นประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ร่วมกันในกลุ่มด้านความสามารถและประสบการณ์ ควรรวมตัวจัดกลุ่มเกษตรกรสอนเทคนิคการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ประธานกลุ่มควรกำหนดวันให้เกษตรกรได้พบปะรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำนาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และนัดวันให้ภาครัฐมาให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องควรระบุปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ /ไร่และวิธีการใช้ให้ชัดเจน

2.2 ด้านแนวคิดการตลาด ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและราคาดี ควรรวมตัวกลุ่มเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้มีผลประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน

ควรมีการวางแผนร่วมกันภายในกลุ่ม และร่วมกันจัดสรรค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์

2.3 ด้านทรัพยากร ควรจัดหาแปลงสาธิตในกลุ่มเกษตรกรด้วยกันในการทำแปลงตัวอย่าง และให้ความรู้ ควรให้หน่วยงานในภาครัฐฯ ส่งเสริมการปลูกข้าวด้วยปุ๋ยอินทรีย์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ หน่วยงานต่างๆ ควรให้การสนับสนุนด้านวัตถุดิบและทรัพยากรด้านต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวด้วยปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์

อภิปรายผล

1. ด้านแรงจูงใจมีปัญหาอยู่ในระดับมาก สามอันดับแรก คือ เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ต่อเนื่องส่งผลต่อสุขภาพและความไม่ปลอดภัยจากสารพิษ, กลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ต่อเนื่องและปัญหาการส่งเสริมสวัสดิการด้านกองทุน และเงินปันผลช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรภายในกลุ่มยังไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับหนึ่ง เดียอาร์ง (2545) ที่ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบโครงสร้างกลุ่มประชากรแบบที่เรียกดินที่ปลูกข้าวระบบดั้งเดิม และปลูกข้าวอย่างหนาแน่นพบว่า การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีการจัดการน้ำแบบเปียกสลับแห้งจะส่งผลกระทบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและความหลากหลายของแบคทีเรียในดิน และแนะนำให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดินด้านอินทรีย์วัตถุเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้เกษตรกรเกิดแรงจูงใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจังเพื่อการพัฒนาคุณภาพดินลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนปัญหากลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ต่อเนื่อง

2. ปัญหาด้านความสามารถและประสบการณ์มีปัญหาอยู่ในระดับมาก สามอันดับแรก คือ กลุ่มเกษตรกรขาดทักษะและความชำนาญในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถประยุกต์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้สนใจยังมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับปานทิพย์ กานตพิชาน (2547) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ทราบถึงผลประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สอดคล้องกับ กรมพัฒนาที่ดิน (2543) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ และพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แต่มีปัญหาด้านการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ยังไม่แพร่หลาย เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอัตราสัดส่วนการใช้ และการหาวัสดุในการทำปุ๋ยอินทรีย์อีกทั้งยังให้ผลตอบแทนช้าและต้องใช้เวลานาน

3. ปัญหาด้านแนวคิดด้านการตลาดมีปัญหาอยู่ในระดับมาก สามอันดับแรก ได้แก่ เกษตรกรไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ผลผลิตไม่มีคุณภาพและราคาไม่ดี ได้แก่ ขาดประสิทธิภาพในการจัดสรรค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และขาดการสำรวจเปรียบเทียบราคาปุ๋ยอินทรีย์ก่อนการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับธีรพงษ์ สว่างปัญญานูร (2548) ซึ่งได้วิจัยเรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ระบบกองเดิมอากาศในประเทศไทย พบว่าการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ระบบกองเดิมอากาศเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์เสร็จภายในเวลา 1 เดือน โดยไม่ต้องกลับกองมีค่าลงทุนและใช้พลังงานต่ำช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์เป็นอาชีพเสริมได้และสอดคล้องกับวิเชียร ต้นตือธิมมรงค์และคณะ (2548) ซึ่งได้วิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ตำบลโลกสะอาด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และพบว่าผลจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดมีผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิต การผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดนั้นทำให้เพิ่มรายได้แก่เกษตรกร และเป็นอาชีพเสริมแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

4. ปัญหาด้านทรัพยากรมีปัญหาอยู่ในระดับมาก สามอันดับแรก ได้แก่ สถานที่ไม่เพียงพอและเหมาะสมในการทำแปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์ การบูรณาการให้เป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ยังส่งเสริมไม่เพียงพอ และปุ๋ยอินทรีย์มีไม่เพียงพอต่อการใช้ในเขตพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับฉนวน อินทร์แป้น (2547) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง องค์ความรู้การปรับปรุงดินที่เหมาะสมกับระบบเกษตรยั่งยืนและพบว่าเกษตรกรแต่ละรายจะเลือกรูปแบบการปรับปรุงดินขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าปุ๋ยอินทรีย์จะช่วยปรับโครงสร้างและเพิ่มธาตุอาหารในดิน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ชัยนา และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการชุดดินกุลาร้องไห้ (กลุ่มชุดดินที่ 20) เพื่อการปลูกข้าวในจังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นชัดเจนในปีที่ 2 ได้ผลผลิตเพิ่ม 31 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งปุ๋ยอินทรีย์ทำให้อินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้น และมีบทบาทสำคัญช่วยลดความเป็นกรดของดินและความเค็มของดินยังช่วยลดชะตาอาหารจากปุ๋ยเคมีและยังเป็นการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์

การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร ทำนาโคกหม้อ โดยนำผลจากการศึกษาปัญหาวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาจัดหาแนวทางการดำเนินงานการแก้ปัญหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คนโดยอภิปรายถึงสาเหตุและแนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกรทำนาโคกหม้อ ดังนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านแรงจูงใจ พบว่าควรณรงค์ให้เห็นถึงโทษของการใช้ปุ๋ยเคมีและผลกระทบในด้านสุขภาพ จัดอบรมให้ความรู้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบข้อแตกต่างของปุ๋ยเคมี

และปุ๋ยอินทรีย์ ผลกระทบจากการใช้ในระยะสั้นและระยะยาว และผลผลิตที่ได้แตกต่างกันอย่างไร ส่งเสริมให้เห็นประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวร่วมกันในกลุ่ม จัดทำแปลงสาธิตให้กลุ่มเกษตรกรเห็นผลสำเร็จในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแรงจูงใจในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ให้รัฐบาลประกันราคาข้าวเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ให้หน่วยงานของรัฐจัดผู้ดูแลผลผลิตจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้เป็น ตามเกณฑ์ ปริมาณ/ไร่ (Janet. 1979) ดังที่ Schiffman and Kanuk (1991: 69) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นแรงขับเคลื่อนที่อยู่ภายในของบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลมีการกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ เป็น พฤติกรรม ที่มีใช่เป็นเพียง การตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา แต่ ต้องเป็นพฤติกรรมที่มีความเข้มข้น มีทิศทางจริงจัง มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการไปสู่จุดใด และ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจาก แรงผลักดัน หรือ แรงกระตุ้น ที่เรียกว่า แรงจูงใจ ด้วย ซึ่งถ้าไม่ได้ตามเป้าหมายควรส่งกลุ่มตัวแทนเข้าไปดูแลและจัดตั้งกองทุนเพื่อให้เกษตรกรที่สนใจผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ใช้เองในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชชัย ณ นคร (2535) และได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการดินในระบบการเกษตรอย่างยั่งยืน ที่พบว่า จำเป็นต้อง เน้นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อชดเชยธาตุอาหารพืชที่สูญเสียไปจากระบบ และเพื่อที่จะให้มองเห็นภาพรวมของเกษตรกรของประเทศได้ดีขึ้น กรมพัฒนาที่ดิน (2543) ได้วิจัย เรื่อง การประเมินผลโครงการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทราบและ รู้จักปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 98.89 และเห็นด้วย ทำให้มีความสนใจกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการปรับปรุง บำรุงดิน ปานทิพย์ กานตพิชาน (2547) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่คิดว่าดีกว่าเดิมถึงร้อยละ 97.08 ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจที่จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านความสามารถและประสบการณ์ พบว่าควรรวมตัวจัดกลุ่มเกษตรกรสอนเทคนิคการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ประธานกลุ่มควรกำหนดวันให้เกษตรกรได้พบปะรวมกลุ่มเพื่อ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำนาใช้ปุ๋ยอินทรีย์และนัดวันให้ภาครัฐมาให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ระบุปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต่อไร่และวิธีการใช้ให้ชัดเจน ส่งเสริมให้เกษตรกรทำปุ๋ยอินทรีย์ ใช้เองโดยนำพืชสดมาเป็นวัตถุดิบเพื่อมาผลิตปุ๋ย ติดต่อประสานงานจากภาครัฐในการถ่ายทอดความรู้ ให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และภายในกลุ่มควรจัดตารางเชิญผู้มีความรู้และประสบการณ์ให้ความรู้ แลกเปลี่ยนกันทุกเดือนผลการวิจัยสอดคล้องกับหนึ่ง เดียวารุง (2545) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบ โครงสร้างกลุ่มประชากรแบบที่เรียกดินที่ปลูกข้าวระบบดั้งเดิมและปลูกข้าวอย่างหนาแน่น และที่พบว่า การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่มีการจัดการน้ำแบบเปียกสลับแห้งจะส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม และความหลากหลายของแบคทีเรียในดิน

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านแนวคิดการตลาด พบว่าควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและราคาดี การรวมตัวกลุ่มเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้มีผลประโยชน์และเป้าหมายร่วมกัน การวางแผนร่วมกันภายในกลุ่ม และร่วมกันจัดสรรค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชสดเพื่อให้เพียงพอในการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การจัดหาตัวแทนทางด้านการตลาดสำรวจแหล่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเปรียบเทียบก่อนการซื้อ และการรวมตัวกันในกลุ่มเกษตรกรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองและผลิตเพื่อขายสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับธีรพงษ์ สว่างปัญญางกูร(2548)

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากร พบว่า ควรจัดหาแปลงสาธิตในกลุ่มเกษตรกรด้วยกันในการทำแปลงตัวอย่างและให้ความรู้ ให้หน่วยงานในภาครัฐส่งเสริมการปลูกข้าวด้วยปุ๋ยอินทรีย์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ หน่วยงานต่างๆควรให้การสนับสนุนด้านวัตถุดิบและทรัพยากรด้านต่างๆที่จะส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวด้วยปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชสดเพื่อให้เพียงพอในการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองและการรวมตัวกันในกลุ่มเกษตรกรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองและผลิตเพื่อขายสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับฉนวน อินทร์เป็น (2547) และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าปุ๋ยอินทรีย์จะช่วยปรับโครงสร้างและเพิ่มธาตุอาหารในดิน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ชัยนา และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการชุดดินกุลาร้องไห้ (กลุ่มชุดดินที่ 20) เพื่อการปลูกข้าวในจังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวผลผลิตจะเพิ่มขึ้นชัดเจนในปีที่ 2 ได้ผลผลิตเพิ่ม 31 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งปุ๋ยอินทรีย์ทำให้อินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้นและมีบทบาทสำคัญช่วยลดความเป็นกรดของดิน และความเค็มของดิน ยังช่วยลดชะล้างธาตุอาหารจากปุ๋ยเคมี และยังเป็นการรักษาแบบนิเวศทางธรรมชาติและฟื้นฟูสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการในการให้การสนับสนุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุน งบประมาณ แก่กลุ่มเกษตรกรเพื่อให้สามารถพัฒนาเป็นต้นแบบของชุมชนภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนด้านประชาสัมพันธ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรทั่วไปเนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจ ให้ทราบถึงประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และขาดการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการบำรุงปรับปรุงดินอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยแนวทางใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่ ตำบลหรืออำเภอและจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบพฤติกรรมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร โดยนำรูปแบบนี้ไปใช้ในเขตพื้นที่อื่นๆ

รายการอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2541). การประเมินผลโครงการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์. วารสารพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ : Art Forum.
- เกษตรจังหวัดอุทัยธานี. (2552). คู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิต และใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปี 2552. อุทัยธานี: กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดอุทัยธานี
- ฉลวย อินแป้น. (2547). องค์ความรู้การปรับปรุงดินที่เหมาะสมกับระบบเกษตรยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.
- ชัชชัย ถิ่นโพธิ์ทอง. (2550). รูปแบบพฤติกรรมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร ตำบลหนองวัว อําเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท (ยุทธศาสตร์การพัฒนา). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ชัชชัย ณ นคร. (2535). แนวทางการจัดการดินในระบบการเกษตรยั่งยืน. รายงานการสัมมนาระบบการทำฟาร์ม. ม.ป.ท.
- ธีระพงษ์ สว่างปัญญางกูร. (2548). การผลิตปุ๋ยหมักระบบกองเดิมอากาศในประเทศไทย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปานทิพย์ กานตพิชาน. (2547). ประเมินผลการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ปลูกข้าว. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน
- วิเชียร ดันดิอิมมงคล สุดใจ เกตุเดชา และสมควร บุญแสวง. (2548). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ตำบลโคกสะอาด อําเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบูรณ์.
- สมศักดิ์ ชัยชนะ, ชัยยงค์ สวมชัยภูมิและวีระ สิงห์ทัด. (2540). การจัดการชุดดินกุลาร้องไห้ (กลุ่มชุดดินที่20)เพื่อการปลูกข้าวในจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน
- หนึ่ง เดียอำรุง. (2545). การเปรียบเทียบโครงสร้างกลุ่มประชากรแบคทีเรียดินที่ปลูกข้าวระบบดั้งเดิม และปลูกข้าวอย่างหนาแน่น. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Ashwani, K.R. and V. Rai. (2003). **Effect of NaCl on growth, nitrate uptake and reduction and nitrogenase activity of *Azolla pinnata*-*Anabaena azollae***. Plant Science.

Janet, I.S. 1979. **The biological of nitrogen-fixing organism**. Plenum Press.

Schiffman and Kanuk. (1991). **Consumer Behavior**. New Jersey: Prentice Hall.
